

Nationale aandacht voor Markdal

Tekst: Sandra Reijnders

Op 19 augustus 2016 brachten Chris Kuijpers, directeur-generaal van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) en Ineke van de Hee, programma directeur bij het ministerie van I&M, namens het Ministerie een bezoek aan het Markdal. Chris en Ineke wilden vooral een aantal locaties in het Markdal bezoeken en kennis maken met 'de mensen achter het gebiedsproces'. Het gebiedsproces ontwikkelt zich namelijk 'van binnenuit' en dat is nieuw in Nederland.

Breed gezelschap

Naast het ministerie van I&M was een zeer breed gezelschap vertegenwoordigd, waaronder de initiatiefnemers, ondernemers, bewoners, agrariërs, natuurbeheerders (Theo Bakker van Staatsbosbeheer), gemeenten (wethouder Paul de Beer voor Breda en wethouder Ad van de Heijning voor Alphen-Chaam), provincie (directeur omgevingswet Carly Jansen), waterschap (dijkgraaf Carla Moonen) en vele medewerkers namens dezelfde organisaties en de vereniging Markdal en de stichting Markdal. Het gezelschap telde circa 25 personen en onderweg haakten er nog diverse mensen aan en af om toelichtingen te geven.

Van binnenuit

Het gezelschap verzamelde zich bij Toon Bastiaansen op locatie Heerstaayen, de plek waar de eerste grond is gekocht. Als er één schaap over de dam is, volgen er meer, dus na verloop van tijd werd in deze omgeving de eerste kavelruil een feit.

Jettie Rattink, voorzitter van de vereniging Markdal, heette het gezelschap welkom en hield een korte inleiding. Al circa 30 jaar geleden zijn in dit gebied, via de landinrichting, plannen gestart maar die zijn destijds helaas gestrand. Het Markdal had de aanduiding 'natte natuurparel'. Deze parel dreigde echter te verdwijnen als gevolg van nationale bezuinigingen op natuur in 2010. Dit was voor de lokale natuurbeheerders en natuurorganisaties aanleiding om in 2011 het platform Markdal op te starten met een zo breed

mogelijke vertegenwoordiging uit de streek. Medewerking is op vrijwillige basis en iedereen mag meepraten: het plan ontstond op deze manier 'van binnenuit', gemaakt door

de lokale samenleving. Dat meepraten kon in de vorm van brainstormsessies, spreekuren, informatiebijeenkomsten, werkgroepen, enz. Duidelijkheid komt daardoor geleidelijk tot stand. Daarom wordt gesproken over 'groeidocumenten' en 'richtingwijzers'.

Contract met provincie

In 2013 werd de vereniging Markdal opgericht. De vereniging werd een 'rechtspersoon' waardoor een contract met de provincie afgesloten kon worden. Het doel van het contract was het realiseren van 102 hectare natuur en het realiseren van de verplichtingen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water. De vereniging Markdal had en heeft echter een veel bredere doelstelling: het ontwikkelen van het Markdal op alle niveaus. Ook werd de samenwerking met gemeenten, waterschap en terreinbeherende instanties gezocht. Voor hen was het even wennen, want de werkwijze was 180 graden omgedraaid. Het proces is een pilot: hoe die 102 hectare natuur gerealiseerd zou worden, was vrij gelaten. Daardoor kon veel sneller gewerkt worden. Inmiddels werken de meesten instanties vol enthousiasme mee.

In gesprek

In de zaal ontstond een geanimeerde uitwisseling van vragen en mogelijkheden. Wat als het niet lukt om het contract te realiseren? Ook dat is opgenomen in het juridische deel van de overeenkomst. Het risico ligt bij de stichting Markdal.

Voor het waterschap was het spannend om haar doelstellingen uit handen te geven, want de Europese verplichtingen moeten gerealiseerd worden. Toch heeft het waterschap het vertrouwen dat het goed gaat. Het Markdal zat op slot en door het

regionale initiatief is er vertrouwen ontstaan van binnenuit. Daardoor kwam er beweging. Dit is ook één van de doelstellingen van de provincie: regionaal initiatief stimuleren. Het was echter wel lastig voor de provincie om de interne budgetten te bundelen. Daardoor kon pas in 2013 de subsidieovereenkomst getekend worden.

Chris heeft een uitgebreide gebiedsgerichte ervaring en adviseert om door te pakken. Als je er met zijn allen uit bent, laat de ambitie dan niet weglopen in formele procedures zoals die van een bestemmingsplan, maar pak door. Aangegeven werd, dat de structuurvisie Ruimte mogelijkheden biedt aan het meerwaardetrajact. Het koersdocument 'Stad en platteland' biedt een instrument om ruimtelijk het plan goed te kunnen regelen. Het is een sleutel om de voortgang erin te houden.

Leermomenten

Als je met een pilot bezig bent, loop je tegen obstakels aan en daar kan iedereen van leren.

Jettie gaf de belangrijkste leermomenten weer:

- De andere werkwijze (180°) was enorm wennen;
- Er was argwaan in de initiatiefgroep, in het gebied en bij de ambtelijke organisaties, dat wegmasseren van argwaan kost heel veel tijd;
- Het proces kost veel tijd door de te doorlopen procedures;
- Het is wennen om te werken met gelijktijdige werkstromen en dus met onduidelijkheden. De initiatiefgroep is in de verantwoordelijkheid van de overheden gestapt: 'we weten niet wat, maar we doen het';
- De vernieuwende werkwijze past niet in de procedures van Rijkswaterstaat. De inbreng vanuit de vereniging Markdal is niet terug te vinden in het plan van de A58;
- In februari is de (nationale) onafhankelijke commissie van drie op bezoek geweest. De individuele initiatieven in het 'plan van meerwaarde' zijn getoetst op hun bijdrage aan de context van het gebiedsdoel. Naast een private meerwaarde moet het initiatief ook de samenleving versterken en een geïntegreerde oplossing bieden voor het gebiedsdoel;
- Door de flexibele planvorming en het meeliften van private initiatieven is er staraks geen restopgave meer. De gehele EHS wordt ingevuld. Het punt van gesprek op dit moment is het invullen van de natuurdoelen (ambitieniveau) en het herbegrenzen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- Er is een 'Markdalwoordenboek' opgesteld. We spreken bijvoorbeeld over 'van binnenuit' in plaats van 'van onderop' en ambtenaren zijn ook 'medewerkers'.

Kavelruil

Marcel van Miert (grondaankoop) gaf een korte toelichting over de kavelruil rond Heerstaayen. De kavelruil leverde 4,5 hectare grond langs de Mark op, nabij de stuw. Dit geeft mooie mogelijkheden om te hermeanderen. Van Strijbeek tot Breda overbrugt de Mark een hoogteverschil van 4,5 meter. Dit vraagt om 6 kilometer meandering, voordat de stuwen eruit kunnen. Samen met het waterschap vinden waterstudies plaats. Daarin wordt gezocht naar de middenoplossing, waarmee zowel natuur als bedrijven een goede kans van slagen hebben. Vanouds zijn er in het gebied veel tuinders. De zandgrond is namelijk zeer geschikt voor zachtfruit.

Marcel laat een mogelijke inrichtingsschets zien. Niet alleen de natuur en de agrariërs hebben hierin een plek. Ook is er de wens om vanuit Galder naar de Strijbeekse heide te fietsen. Tevens zijn op de plaats waar een varkensstal gesaneerd is, plannen voor een recreatief bedrijf.

Strijbeek

Vlak bij de grens met België en dus vlakbij de Strijbeeksebeek, ligt het bedrijf van René Jansen. Hier gaan we op bezoek.

Mariette Jansen (geen familie) is ook aanwezig en licht kort het plan 'Perspectief voor Strijbeek' toe:

Precies halweg tussen Breda en Hoogstraten (B) ligt Strijbeek. In de 14e eeuw zijn de heren van Breda en van Hoogstraten gewend elkaar hier jaarlijks te ontmoeten. Op hun

agenda staan onderwerpen die ze met elkaar moeten bespreken omdat zij er beiden mee te maken hebben. Zij maken afspraken en zien elkaar pas een jaar later weer. Strijbeek verdwijnt voor een jaar in de vergetelheid. In 2013 komen de bewoners van Strijbeek, belanghebbenden en deskundigen bij elkaar op dezelfde plek. Onderwerp van gesprek is nu Strijbeek zelf. Op hun agenda staat de toekomst van Strijbeek. Wat is het perspectief? Wat is er voor nodig om dat te bereiken?

Vanaf januari 2013 hebben bewoners, verenigingen, ondernemers, deskundigen en instanties samen met de Vereniging Markdal een ontwikkelprogramma opgesteld voor Strijbeek, een ontwikkelprogramma met méérwaarde voor de toekomst. De kern daarvan is: Strijbeek weer een ontmoetingsplek laten zijn voor mensen van land en stad, waarbij vitale bedrijven, onderwijs en natuur, cultuur en recreatie de bindende factoren zijn.

Het programma komt uit de Strijbeekse samenleving zelf, het is opgesteld door bewoners en ondernemers in het gebied. Zij kwamen bij elkaar in een groot aantal werksessies, brainstormsessies, vergaderingen en excursies, gesteund door medewerkers van gemeente, Dienst Landelijk Gebied en Provincie.

Het programma is een antwoord op vragen over ontwikkellocaties die niet tot ontwikkeling kwamen, op vragen over leegloop, vergrijzing en stagnatie in verplaatsingen. Het is een antwoord waarbij de ene oplossing de andere helpt. Het is een antwoord dat inspeelt op de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Willen we ontwikkelingen in Strijbeek mogelijk maken dan zijn aanjagers nodig. Flexibiliteit en uitwisselbaarheid zijn vereisten, zowel in ruimtelijke zin en voorschriften als in financieringsvormen.

Hoe Strijbeek een vitale toekomst krijgt, leest u in het 'Perspectief voor Strijbeek'.

Jansen Agro

René Jansen heeft een groot gemengd bedrijf, met onder andere varkens en aardbeien. Zijn eigendommen grenzen aan de Strijbeeksebeek en de Mark. Vlak bij de beken is de grond wat zwaarder. Nu er een goede verstandhouding met de gebiedsontwikkeling is, is hij bereid om op de percelen tegen de beek (2,5 hectare) in eigen beheer natuur te ontwikkelen. Op de grens tussen bedrijf en natuur legt hij dan een fietspad aan. Ook gaat hij afrikaantjes telen om aaltjes te bestrijden op de aardbeinvelden. De grond krijgt daardoor een betere structuur en ook het uitzicht is mooier en gezonder. De varkens breid hij niet verder uit. In ruil wil hij een Vlaamse schuur plaatsen voor wonen en verkoop van eigen streekproducten. Het is een soort ruimte voor ruimte idee. In de discussie ontstaat een idee uitwisseling met welke regeling dit gerealiseerd kan worden. De juiste regeling is nog niet helemaal duidelijk.

Jac Jansen, de broer van René, is ook aanwezig. Zijn varkensstal is bij Heerstaayen gesaneerd en zijn dochter wil er in ruil recreatieve activiteiten ontplooiën. Vervolgens rijden we naar locatie drie.

Van Alphen aardbeienplanten

Aan de westkant van het werkgebied, vlakbij Galder, ligt het bedrijf van Frank van Alphen. Hij is één van de grootste aardbeienplantentelers van Nederland. Zijn familie teelt vanouds aardbeien in het Markdal. Toen Frank het bedrijf overnam, is hij overgeschakeld op het telen van aardbeienplanten. In drie jaar tijd is de plant opgekweekt voor de teler als tray (wortel met kluit). Hij heeft 16 vaste krachten en 140 piekarbeiders. Hij produceert 20 a 22 miljoen aardbeienplanten per jaar. 12% blijft in Nederland en België, 88% is voor de export.

In overleg met de vereniging Markdal en het waterschap is Frank begonnen met het optimaliseren van zijn bedrijf. De trays komen op rails die 50 centimeter boven de grond hangen. Hierdoor worden ze grondwateronafhankelijk. Er is geen spatwater met

ziekteverwekkers en een hoger waterpeil in het Markdal is prima. Door mechanisatie hangen de planten veel dichters bij elkaar, waardoor er oppervlakte grond vrij komt voor natuurontwikkeling. Het gebruikte water met meststoffen wordt opgevangen en hergebruikt, waardoor er veel minder grondwater nodig is en de afspoeling veel beperkter is dan op een gangbaar trayveld. Een overschot aan hemelwater wordt langzaam geïnfilterd via zaksloten. Het rijke water zit dan al terug in het eigen systeem. Frank maakt een Ecologische verbindingszone (2 hectare) op zijn eigen terrein (particulier natuurbeheer). Deze wordt ingepast in overleg met de werkgroep landschappelijke inpassing. De oppervlakte trayplanten gaat van 23 naar 15 hectare. In combinatie met Heerstaayen (aan de overkant) kan langs de Mark een circa 200 meter brede natuurzone gerealiseerd worden.

Vervolgens gaan we naar locatie vier: net ten zuiden van de plaats waar de A58 het Markdal kruist.

Daesdonk

Locatie Daesdonk is cultureel erfgoed en Jac de Hoon is eigenaar. Zijn eigendom (40 hectare) valt geheel binnen de EHS-begrenzing. Hij is bereid om de helft van zijn eigendom te verkopen voor natuurontwikkeling. In ruil daarvoor wil hij dat de EHS-status van de andere helft (huiskavel) af gaat. Dit is een alles of niets verhaal en de vereniging Markdal adviseert om akkoord te gaan met zijn voorstel. Daesdonk ligt hydrologisch op een cruciale plaats in het Markdal. Zonder deze 20 ha kan er hydrologisch heel weinig. Momenteel loopt een hydrologisch onderzoek om een en ander helderder te krijgen. Het idee dat uit het gezelschap naar voren komt is het middel van adoptief programmeren. Dat geeft lucht in zeer gevoelige situaties en vormt weerstand om naar meewerken.

A58

De A58 is voor het Markdal zowel ecologisch als recreatief een ramp. Het zou voor het gebied een enorme meerwaarde zijn als de verbrede A58 in een tunnel komt en de Mark er vrij overheen stroomt. Het verschil in benadering vanuit de Omgevingswet en de huidige beleidslijn van IenM richting Rijkswaterstaat is duidelijk. Meninge van bewonersgroepen komen nu niet door naar het politieke bestuur. Van belang is dat vanuit de streek, het platform samen met gemeenten (Alphen-Chaam en Breda) en waterschap een eenduidige visie gepresenteerd wordt.

Paul de Beer stelt dat de huidige kruising van Mark en A58 onvoldoende is, maar wil dat niet bij voorbaat in één technische oplossing vastleggen. Bovendien moeten ook de andere kruisingen zoals Chaamse Beek, Broekloop en Gilzerwouwerbeek verbeterd worden.

Vanwege de geluidsoverlast gaat het gezelschap snel terug naar Heerstaayen, waar ons een heerlijke biologische lunch wacht.

Verrassing

Chris Kuijpers moest helaas alweer snel naar Den Haag terug, maar Ineke van de Hee lunchte mee en bracht de vereniging Markdal nog een aangename verrassing. Zij sprak haar grote dank uit om te gast te zijn in het Markdal en memoreerde vooral het respect waarmee met eenieder zijn belangen wordt omgegaan en waarmee over de mensen wordt

gesproken in het Markdal. Zij reikte aan Jettie een paneel uit waarop het Markdal werd genomineerd voor de “Eenvoudig Beter Trofee” van de omgevingswet van het ministerie. Tevens gaf zij aan dat zij heeft rondgevraagd hoe nog meer ondersteuning voor het Markdal georganiseerd kan worden. Jettie was er stil van, maar wel zichtbaar heel blij.

Zodra we kunnen stemmen laat de vereniging Markdal u dat weten. Dus: houd de site www.omgevingswetportaal.nl in de gaten en stem dan op het Markdal!